

**UNIVERSITATEA „ȘTEFAN CEL MARE” DIN SUCEAVA
FACULTATEA DE ISTORIE, GEOGRAFIE
ȘI ȘTIINȚE SOCIALE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE SOCIO-UMANE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
DOMENIUL ISTORIE**

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru

DOCTORAND:
Elena-Diana Spiridon

SUCEAVA,
2025

**UNIVERSITATEA „ȘTEFAN CEL MARE” DIN SUCEAVA
FACULTATEA DE ISTORIE GEOGRAFIE
ȘI ȘTIINȚE SOCIALE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE SOCIO-UMANE
DOMENIUL ISTORIE**

**MĂNĂSTIRILE DIN
JUDEȚELE NEAMȚ ȘI ROMAN
ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL**

-Teză de doctorat-

(Rezumat)

Conducător științific:
Prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru

Doctorand:
Elena-Diana Spiridon

SUCEAVA,
2025

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

ABREVIERI

INTRODUCERE

CAPITOLUL I – MĂNĂSTIRILE DIN MOLDOVA ÎN TIMPUL MARELUI RĂZBOI

CAPITOLUL II – JUDEȚELE NEAMȚ ȘI ROMAN ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

CAPITOLUL III – PARTICIPAREA MĂNĂSTIRILEOR DIN JUDEȚELE NEAMȚ ȘI ROMAN LA EFORTUL DE RĂZBOI

CAPITOLUL IV – OPERA SOCIALĂ A MĂNĂSTIRILOR DIN JUDEȚELE NEAMȚ ȘI ROMAN

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

LISTA ANEXELOR

ANEXE

CUVINTE CHEIE. ABREVIERI

CUVINTE CHEIE

Mitropolia Moldovei și Sucevei, Episcopia Romanului, Mănăstirea Agapia, Mănăstirea Bistrița, Mănăstirea Durău, Mănăstirea Giurgeni, Mănăstirea Horaița, Mănăstirea Pângărați, Mănăstirea Neamț, Mănăstirea Secu, Mănăstirea Văratice, schituri, ctitori, proprietăți, spital militar, spital de campanie, spital de convalescenți, orfelinate, rechiziții, mitropoliți, episcopi, arhimandit, stavroforă, stareț, călugări, călugărițe.

ABREVIERI

AMMB – Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei

AMN – Arhiva Mănăstirii Neamț

AMA - Arhiva Mănăstirii Agapia

AMV – Arhiva Mănăstirii Văratice

AARB – Arhiva Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului

AMG – Arhiva Mănăstirii Giurgeni

BOR – Biserica Ortodoxă Română

RBOR – revista „Biserica Ortodoxă Română”, revistă periodică ecleziastică

CAS - Comitetul de Administrație a Spitalelor Militare

CCS – Comitetul Central Sanitar

CMJN - Complexul Muzeal Județean Neamț

CRS – Comitetul Regional Sanitar

MemAnt – *Memoria Antiquitatis*, Piatra-Neamț

MIR – Muzeul de Istorie Roman

RI – *Revista Istorică*, București

SJNAN (SJAN NT) – Serviciul Județean Neamț al Arhivelor Naționale

SONFR - Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române

SNCR – Societatea Națională de Cruce Roșie

Alte abrevieri:

cron. -cronologie

ed. – ediție

Ed. – editură

f. – fila (foaia)

fot. - fotografie

nr. – număr

p. - pagină

vol. – volum

REZUMAT

Efortul de război al României, în timpul Primului Război Mondial a fost susținut și de Biserica Ortodoxă Română, aceasta fiind instituția ecleziastică majoritară de pe teritoriul țării. În timpul desfășurării Primului Război Mondial, Biserica Ortodoxă Română, prin cele opt eparhii antebelice (mitropoliile de la București și Iași, urmate de episcopiile de Argeș, Buzău, Galați, Huși, Râmnic, Roman), a susținut efortul de război al României. Mai ales după pierderea teritoriilor din sudul țării și retragerea membrilor Familiei Regale, autorităților în Moldova, un rol important de sprijin și îndrumare revine Mitropoliei Moldovei și Sucevei și implicit o poziție principală pentru perioada 1916-1918 îi revine mitropolitului Pimen Georgescu.

Toate direcțiile de implicare a Bisericii Ortodoxe Române în Primul Război Mondial au avut la bază solidaritatea umană și reprezintă expresia colaborării cu autoritățile statului român. De asemenea, Biserica a colaborat cu autoritățile statului român în organizarea de acțiuni umanitare pentru susținerea Armatei Române, dar și în educația și susținerea moralului populației civile din spatele frontului. Mai mult, Biserica Ortodoxă Română a promovat unitatea națională și sacrificiul în fața războiului, încurajând spiritul de coeziune și sacrificiu al întregii națiuni. Astfel, direcțiile de implicare ale Bisericii în acest context au fost fundamentate pe ideea de ajutor reciproc și colaborare, pentru a susține atât armata pe front, cât și civilii afectați de război, în spatele frontului.

Cu toate acestea, în tradiția Bisericii Ortodoxe Române, mănăstirile au fost centre ale vieții duhovnicești. De obicei, oamenii aleg viața monahală pentru a trăi liniștea și smerenia în fața Lui Dumnezeu, în cel mai înalt grad și a da ascultare în fața Sa. Unii vin și aseamănă biserica, implicit mănăstirea, asemenea unui sanatoriu, a unui spital, dar totuși unul al sufletului. Întrucât există o regulă că atunci când omul se tămăduiește launtric, cu siguranță poate să ajute și pe alții.

Chiar dacă, aparent tema supusă cercetării „*Mănăstirile din județele Neamț și Roman în Primul Război Mondial*”, poate reprezenta doar valorificarea unor informații științifice raportate la o perioadă scurtă de timp spre analiză și împlinirea a 107 de ani de la desfășurarea Marelui Război. Cu toate acestea poate reprezenta epuizarea cercetării științifice a subiectului, însă nu categoric este cazul. Subiectul rămâne unul de actualitate și neezitant, mereu perfectibil cu ajutorul fondurilor arhivistice disponibile.

Mănăstirile din județele Neamț și Roman au avut un rol crucial în timpul Primului Război Mondial, oferind adăpost, îngrijire medicală și sprijin spiritual soldaților răniți și convalescenți, implicit pentru populația civilă refugiată și afectată de conflictul militar. Pe durata desfășurării Primului Război Mondial, aceste spații monahale au demonstrat rezistență și solidaritate, contribuind semnificativ la efortul general de război și la supraviețuirea spirituală și fizică a populației din Moldova refugiată, în una dintre cele mai grele perioade din istoria României.

O cercetare laborioasă pentru acest subiect al implicării mănăstirilor din județele Neamț și Roman în Primul Război Mondial s-a realizat la nivel general, referitor la rolul Bisericii Ortodoxe Române în timpul conflagrației sau datorită lucrărilor biografice dedicate personalităților ecleziastice implicate în spatele frontului de luptă.

Fondul documentar pe care l-am cercetat în cadrul arhivei Mitropoliei Moldovei și Bucovinei se dovedește a fi deosebit de bogat din punct de vedere al conținutului informațional. Demersul științific supus cercetării cuprinde o varietate de surse precum arhive, monografii, rapoarte mănăstirești, memorii, articole de presă, lucrări de specialitate, etc.

Cercetarea științifică se bazează pe o abordare evaluativă și descriptivă. Având în vedere cantitatea mare de materiale inedite utilizate în acest demers științific, am folosit mai multe metode de cercetare:

- *Analiza documentară a izvoarelor istorice* – presupune cercetarea surselor primare (documente de arhivă, rapoarte monahale, registre, documente de corespondență, ordine administrative etc.), a surselor generale și surselor secundare (lucrări de specialitate, monografii locale, studii istorice, articole științifice sau volume tematice). Această analiză a izvoarelor documentare oferă baza factuală pentru reconstituirea și evoluția mănăstirilor din Moldova în timpul Primului Război Mondial;
- *Investigația arhivistică* – utilizarea fondurilor arhivistice din cadrul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, de asemenea, din cadrul Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului, din Arhivele Naționale Neamț, dar și din arhivele proprii ale mănăstirilor (Neamț, Agapia, Văratcă, etc.), în vederea descoperirii de informații inedite sau puțin cercetate;
- *Metoda istorică* – implică reconstituirea cronologică și contextuală a implicării mănăstirilor în principalele evenimente ale Primului Război Mondial, corelând faptele cu evoluțiile sociale, militare și religioase ale vremii;
- *Analiza calitativă a conținutului* – interpretarea mesajelor transmise prin documentele analizate (corespondență, jurnale, însemnări personale, articole de presă religioasă) pentru a surprinde atitudinea, mentalitatea și acțiunile viețuitorilor monahi în raport cu războiul.
- *Metoda comparației istorice* – plasarea mănăstirilor din județele Neamț și Roman în contextul mai larg al implicării mănăstirilor ortodoxe române la efortul de război, pentru a evidenția particularitățile regionale. Această metodă a fost utilizată pentru reliefarea unei imagini obiective asupra diferențelor apărute în timp;
- *Metoda cronologică* - folosită în expunerea evenimentelor istorice în mod succesiv;
- *Metoda statistică* - prin intermediul căreia am încercat să completăm prin amănunte surprinse în urma analizei documentelor arhivistice disponibile, cât mai precise demersul comparativ;
- *Cercetarea de teren* – a impus vizitarea mănăstirilor implicate (Neamț, Agapia, Văratcă, Secu, Sihăstria, Giurgeni, Horaița, Almaș, etc.) pentru documentare directă și analiza a arhivelor proprii ale acestor complexe mănăstirești. Implicit cercetarea de teren a permis un studiu aprofundat al arhivelor Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului. Cercetarea de teren a impus interacțiunea cu personalul monahal al mănăstirilor vizitate, analiza arhivelor proprii a mănăstirilor disponibile;

Implicarea mănăstirilor în cauze sociale, ecleziastice sau sanitare, în spatele frontului, reprezintă subiectul central de cercetare. Conform documentelor de arhivă am analizat în parte rolul mănăstirilor implicate în slujba războiului, din cele două județe.

Documentele de corespondență sau dispozițiile ierarhice scot în evidență modul de organizare al mănăstirilor, latura filantropică, sacrificiile financiare sau materiale ale acestora, am analizat implicarea și responsabilitatea umană. Trebuie apreciată deschiderea de a organiza în spațiile mănăstirilor spitale militare pentru răniții de pe front sau orfeline, ateliere în care au

onorat comenzi pentru Armata Română, de asemenea, mobilizarea călugărilor și călugărițelor spre a participa la cursurile sanitare.

Mulțumiri

Se cuvine să aduc mulțumiri tuturor celor care mi-au oferit ajutorul și sprijinul pentru realizare acestui demers științific, implicit celor care mi-au înlesnit accesul la Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Arhiva Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului, Arhiva Mănăstirii Neamț, Arhiva Mănăstirii Agapia, Mănăstirea Giurgeni, Parohiei Bisericii „Sf. Gheorghe” Roman, Serviciul Județean Neamț al Arhivelor Naționale, întâlnind oameni amabili și competenți cărora le mulțumesc și pe această cale..

Cuvinte de mulțumire și considerație sunt îndreptate către domnul **prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru**, coordonatorul meu științific, pentru permanenta sa încurajare, îndrumare și sprijinire pe parcursul realizării acestei lucrări științifice. Sunt recunoscătoare pentru toată răbdarea avută, sfaturile acordate, sprijinul și rigurozitatea cu care m-ați călăuzit în această perioadă de cercetare.

De asemenea, mulțumesc membrilor comisiei de îndrumare: domnului **prof. univ. dr. Ștefan Purici**, domnului **prof. univ. dr. habil. Florin Pintescu**, domnului **lect. univ. dr. Vasile Demciuc**, pentru toate sugestiile și sfaturile acordate, care au avut o contribuție semnificativă în definitivarea studiului doctoral. Mulțumesc pentru înțelegerea și atenția care au făcut posibilă susținerea și finalizarea acestui demers.

BIBLIOGRAFIE

I. Izvoare și instrumente de lucru

I.1. Izvoare documentare

I.1.1 Inedite

1. Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, fond *Cancelarie*,
2. Arhiva Arhiepiscopiei Romanului și a Bacăului
3. Arhiva Mănăstirii Neamț cu binecuvântarea starețului arhim. Benedict Sauciuc
4. Arhiva Mănăstirii Văratec
5. Arhiva Mănăstirii Agapia
6. Arhiva Mănăstirii Giurgeni
7. Bibliotecă Protopopiatul Târgu-Neamț
8. Biblioteca Protopopiatul Roman
9. Serviciul Județean Neamț al Arhivelor Naționale, fond Prefectura Neamț, fond *Mănăstirea Neamț*, fond *Mănăstirea Secu*, fond *Mănăstirea Văratec*, fond *Mănăstirea Agapia*
10. Fondul documentar al Complexului Muzeal Județean Neamț
11. Fondul documentar al Muzeului de Istorie Roman – fond *Epifanie Cozărăscu*
12. Fondul documentar al Muzeului de Istorie și Etnografie Târgu-Neamț
13. Arhivă personală pr.dr. Aurel Florin Țuscanu
14. Arhivă personală protopop pr. Dan Alexandru Antoce, Protopopiatul Roman

I.1.2. Edite

1. *Anuarul Statistic al României pe anul 1927*, Ministerul Comențului și Turismului, București, 1928.
2. *Bibliografia românească modernă: 1831-1918*, 2 vol., București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
3. *Bibliografia istorică militară*, vol. I-IV, coordonatori Mircea Ionescu, Virgil Hornaru, Eugen Cojocaru, Marius Andone, Dan Simionescu, București, Biblioteca Militară a Ministerului Apărării, 1975.

I.1.3. Instrumente de lucru (bibliografii, dicționare, enciclopedii etc.)

1. Biblioteca Județeană „G. T. Kirileanu” Neamț, *1918 în colecțiile Fondului documentar „G. T. Kirileanu”*, *Bibliografie selectivă ilustrată*, Piatra-Neamț, (f.ed.), 2018.
2. Ciobanu Nicolae, Zodian Vladimir, *Enciclopedia primului război mondial: Primul Război Mondial (1914-1918)*, București, Editura Teora, 2000.
3. Georgescu Pimen, mitropolit, *Amintiri din Marele Război*, Mănăstirea Neamț, 1923.
4. Ghiorghiu Constantin D., *Dicționar geografic al județului Neamț (la 1890)*, București, Tipografia și Fonderia de Litere Thoma Basilescu, 1895.
5. Păcurariu Mircea, *Dicționarul teologilor români*, ediția a II-a, revăzută și întregită, București, Editura Enciclopedică, 2002
6. Rusu N. Dorina, *Membrii Academiei Române, Dicționar*, ed. a III-a, revăzută și adăugită,

- cuvânt înainte de academicianul Eugen Simion, București, Editura Enciclopedică/ Editura Academiei Române, 2003.
7. Moraru Alexandru, *Dicționarul ierarhilor români și străini – slujitori ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române*, București, Editura Basilica, 2015.
 8. Smeu Georgeta, *Dicționar de Istoria Românilor*, București, Editura Trei, 1997.
 9. Stoean Gheorghe (coord.), *România în Primul Război Mondial: Contribuții bibliografice*, București, Editura Militară, 1975.
 10. *Marea Unire din 1918, reflectată în periodicele bisericești existente în Biblioteca Sfântului Sinod și Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” București*, București, Editura Basilica, 2018.
 11. *Românii în istoria Europei*, vol. I – coord. Marius Cîrstea, Silviu Liviu Damean, 2013, vol. II, III – coord. Lucian Dindirică, Alexandru Ionicescu, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2016.
 12. Văduva-Poenaru Ion (coord., coautor, editor general), *Marea Enciclopedie Română*, Secțiunea I – *Enciclopedia marilor personalități din istoria, știința și cultura românească de-a lungul timpului*, Vol. XII – *Înalți prelați, teologi și sfinți ai poporului român*, București, Editura Geneze, 2001.
 13. *Uniți în Cuget și simțiri. Unitatea de credință și de neam. Studii și articole*, vol. I, II, București, Editura Basilica, 2018.

II.1. Documente publicate

1. Direcția Generală a Arhivelor Statului, *1918 la români, desăvârșirea unității național-statale a poporului român – documente externe 1916-1918*, vol. I-IV, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
2. Guzum Vadim, *Intrarea României în Primul Război Mondial: negocieri diplomatice în documente din arhivele ruse, 1914-1916*, ediția a II-a, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2018.
3. Ionescu E. Mihail (coord.), *Românii în „Marele Război”, Anul 1916, Documente, impresii, mărturii*, București, Editura Militară, 2017.
4. Idem, *Românii în „Marele Război”, Anul 1917, Documente, impresii, mărturii*, București, Editura Militară, 2018.
5. Idem, *Românii în „Marele Război”, Anul 1918, Documente, impresii, mărturii* București, Editura Militară, 2019.
6. Idem, *Românii în „Marele Război”, Anul 1919, Documente, impresii, mărturii* București, Editura Militară, 2021.
7. Idem, *Românii în „Marele Război”, Anul 1920, Documente, impresii, mărturii* București, Editura Militară, 2022.
8. Meletie Mitrofor, *Istoria Sfintei Monastiri Neamțu în timpul Marelui Război 1916- 1918*, Tipografia Mănăstirii Neamțu, 1927.
9. Poștarencu Dinu, *Frontul Românesc: (1916-1917): culegere de documente*, București, Editura Militară, 2020, pp.57-61.
10. Tănăsă, Gheorghe, Arsene, Ștefan Gh., *Crestomație pentru studiul Istoriei Moderne și Contemporane a Românilor în învățământul preuniversitar*, Iași, Editura Spiru Haret, 1996.
11. Sbârnă, Gheorghe, Miloiu, Silviu, Stanciu, Ion, Oncescu, Iulian, *Documente privind istoria modernă și contemporană a României*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2006.

II.2. Periodice

1. „*Biserica Ortodoxă Română*”, Revistă periodică ecleziastică a Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Nr.12, Martie 1915, anul XXXVIII, București, Tipografia Cărilor Bisericești.
2. „*Revista Muzeelor*”, nr.1, Iași, 1969.
3. „*Revista sanitară militară*” - („*Revista de medicină militară*”), nr.3, București, 1989.
4. „*Mitropolia Moldovei și Sucevei*”, LVI, nr. 9-12, 1978.
5. „*Analele Dobrogei*”, Revista Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, seria nouă, VII, Constanța, 2002.
6. „*Cohorta*”, Revistă de Istorie Militară, nr.1-2, Chișinău, 2010.
7. „*Univers Literar*”, anul XLVI, nr. 24, 1930.

III.1. Izvoare documentare

1. *Alexandru Marghiloman, un mare român*, catalog de expoziție, editor Cosmin Iovan, Buzău, Editura MAD Linotype, 2018.
2. Podgoreanu, Anca; Costache, Geta (coord.), *Alexandru Tzigara-Samurcaș (1872-1952): biobibliografie adnotată*, colaboratori Anca Laura Gănescu, Carmen Goată, Lili Rusea, Biblioteca Central Universitară București, CXIV, Constanța, Editura EX Ponto, 2004.
3. *Constantin Diamandi, ministru al României la Petrograd: vol. II, Corespondență diplomatică: 1915-1916*, editori dr. Elena Mușat, Laura Dumitru, București, Arhivele Naționale ale României, 2021.
4. *Cuvintele unui mare român. Fragmente din discursurile 1914-1927. Ion I.C. Brătianu*, București, Editura Mediafax, 2019.
5. *Discursurile lui Ion I.C. Brătianu*, notă asupra reeditării: Dan Dungaciu, Stelian Neagoe, editor Stelian Neagoe, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, „Ion I.C. Brătianu”, 2 vol., 2019.
6. *Documente diplomatice române*, Seria I, vol. 11, 1883, ediție îngrijită de Antal Lukács, Rudolf Dinu, Alin Ciupală, București, Editura Academiei Române, 2006.
7. *Discursurile lui Ion I.C. Brătianu*, notă asupra reed. Dan Dungaciu, Stelian Neagoe, vol. 2: 1909-1918, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu”, 2019.
8. *Familia Regală la Iași: suveniruri din cea de-a doua Capitală*, (catalog de expoziție), editor Carmen Voroneanu, Narcis Dorin Ion, Onești, Editura Magic Print, 2022.
9. *Marele Cartier General al Armatei Române. Documente 1916-1920*, București Editura Machiavelli, 1996.
10. Mârzescu Gheorghe Gh., *Fapte și impresii zilnice (1917-1918)*, ediție îngrijită de Ioan Lăcustă, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2004.
11. Poștarencu Dinu, *Frontul Românesc: (1916-1917): culegere de documente*, București, Editura Militară, 2020.

12. *Regina Maria: regina tuturor românilor*. Catalog de expoziție, prefată Mihaela Cristina Verzea, foto Silvia Trăistariu, design Roxana Munteanu, Piatra-Neamț, Editura Constantin Matasă, 2013.
13. *Ședințele Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române. Sesiunea de primăvară a anului 1913*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1914.
14. *Ședințele Consistoriului Superior Bisericesc și Ședințele Sfântului Sinod din sesiunea de primăvară a anului 1914*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1915.
15. *Ședințele Consistoriului Superior Bisericesc și Ședințele Sfântului Sinod din sesiunea de primăvară a anului 1915*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1916.
16. *Tezaurul Băncii Naționale a României la Moscova*. Documente, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Oscar Print, 2011.
17. *1918 la români. Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Documente externe. 1879-1916*, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

III.2. Izvoare narative/ memorii/ biografii/ corespondență

1. Argetoianu Constantin, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol.3, partea a V-a (1916-1917), vol.IV (1918), București, Editura Humanitas, 1992.
2. Idem, *Pentru cei de mâine, amintiri din vremea celor de ieri (1916-1918)*, vol.2, București, Editura Paul Editions, 2022.
3. Armășescu Constantin, *Monografia Domeniul Coroanei Bicaz din județul Piatra-Neamț*, București, Tipografia „Guthenberg”, Josph Göbl, 1906.
4. Averescu Alexandru, *Notițe zilnice din război: 1914-1916. Neutralitatea*, vol.1, prefată, note Eftimie Ardeleanu, Adrian Pandrea, București, Editura Militară, 1992.
5. Idem, *Notițe zilnice din război: 1916-1918. Războiul nostru*, vol.2, prefată, note Eftimie Ardeleanu, Adrian Pandrea, București, Editura Militară, 1992.
6. Bălan Ionichie, arhimandrit, *Patericul românesc*, ediția a VI-a Vânători-Neamț,, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2011.
7. Bâgulescu Gheorghe, *Zile de energie: impresii și povestiri de pe front*, Tg. Neamț, Editura S.N., 1918.
8. Berthelot Henri, general, *Jurnal și corespondență 1916-1919*, ediție îngrijită de Gh. I. Florescu, Iași, Editura Cronica, 1997.
9. Idem, *Memorii și corespondență, (1916-1919)*, introducere Glenn E. Torrey, București, Editura Militară, 2015.
10. Burebistan O. S. (Orolea Scoroliu Burebistan,), *Ne cheamă Ardealul să trecem Carpații! Balade din sertar „interzise”*, Oradea, Editura „Plurismul”, 1993.
11. Cancicov Vasile Th., *Impresiuni și păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic. 13 august 1916-31 decembrie 1918*, vol.I, o scrisoare introductivă de Take Ionescu, București, Editua Atelierile Societății „Universul”, 1921.
12. Caracaș Gheorghe, maior, *Din zbuciumul captivității*, ediția a III-a, revizuită. București, Editura Corint, 2016.
13. Carp P.P., *Discursuri parlamentare*, studiu introductiv de Ion Bulei, ediție îngrijită de Marcel Duță, București, Editura Cultura Națională, 2000.
14. Cicerone Iordăchescu, *Însemnări din anii 1916-1919*, Iași, Tipografia Alexandru Terek, 1937.
15. Duca Ion Gheorghe (I.G. Duca), *Portrete și amintiri*, ediția a V-a, București, Editura Humanitas, 1990.

16. Idem, *Memorii: Neutralitatea*, partea I (1914-1915), vol.1, ediție de Stelian Neagoe, București, Editura Expres, 1992.
17. Idem, *Memorii: Neutralitatea*, partea a II-a (1915-1916), vol.2, ediție de Stelian Neagoe, Timișoara, Editura Helicon, 1993.
18. Idem, *Memorii: Războiul*, partea I (1916-1917), vol.3, ediție de Stelian Neagoe, București, Editura Machiavelli, 1994.
19. Idem, *Memorii: Războiul*, partea a II-a (1917-1919), vol.4, ediție de Stelian Neagoe, București, Editura Machiavelli, 1994.
20. Dumitrescu-Bușulenga Zoe, academician, (maica Benedicta), *Chipuri de lumină la Mănăstirea Văratec. Convorbiri cu Fabian Anton*, București, Editura Vremea, 2018.
21. Eadem, *Oameni și întâmplări din Văratecul de altădată: convorbiri cu Fabian Anton*, București, Editura Vremea, 2019.
22. Eadem, *Minunate vieți de starețe și monahii : elite monahale ale Mănăstirii Văratec*, Maica Benedicta (Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga) în dialog cu Fabian Anton, București, Editura Vremea, 2020.
23. Eadem, *Ghidul pelerinului. Mănăstirea Văratec*, ediție actualizată de Fabian Anton, București, Editura Vremea, 2024.
24. Dumitroaia Gheorghe, *In Memoriam Constantin Matasă*, (Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, X), Editura „Constantin Matasă”, Piatra-Neamț, 2001.
25. Georgescu Pimen. mitropolit, *Din vremea Marelui Război*, București, Atelierele Grafice Socec & Co S.A., 1919.
26. Idem, *Amintiri din Marele Război*, Mănăstirea Neamț, 1923.
27. Hodoroabă V. Neculai, preot, *Din războiul de reîntregire: Note și impresii din campanie 1916-1918*, ediția a II-a, București, Editura Cartea Românească, 1926.
28. Kirileanu Teodorescu Gheorghe (G.T. Kirileanu), *Însemnări zilnice (1906-1960)*, ediție, note Constantin Pangrati, prefață Iordan Datcu, București, Editura Albatros, 2004.
29. Idem, *Martor la istoria României, (1872-1960): Jurnal și epistolar, vol.II: 1915- 1918*, ediție îngrijită, cuvânt înainte, note și indice de Constantin Bostan, București, Editura Rao, 2013.
30. Marghiloman Alexandru, *Note politice*, vol.3 - *România și primul război mondial (1914-1919); Războiul (1918-1919); România politică după întregire (1920-1924)*, București, Editura Machiavelli, 1995.
31. Maria, Regină a României, *Însemnări zilnice*, vol.2, trad. Sanda-Ileana Racoviceanu, note Vasile Arimia, București, Editura Albatros, 2006.
32. Eadem, *Jurnal de război*, vol.3, trad. Anca Bărbulescu, prefață Lucian Boia, București, Editura Humanitas, 2015.
33. Eadem, *Regina unei țări mici. Gânduri despre țara dragă mie*, traducere din limba engleză Ncolae Iorga, lector Aniela Târnaucă, București, Editura Predania, 2019.
34. Miron George, *Note de război pentru întregirea națională*, prefață gen. Gheorghe Mărdărescu, București, Editura Atelierele Societății anonime „Adevărul”, 1923.
35. *Jurnal de front, note zilnice din Primul Război Mondial, ale preotului militar Gheorghe C. Crețu, 1916-1918*, ediție îngrijită de pr.dr. Bogdan-Aurel Teleanu, București, Editura „Cuvântul vieții” a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, 2018.
36. Plugaru Constantin, *Impresiile unui soldat întors din marele războiu al întregirii*, Iași, Editura Institutului de Arte Grafice „Viața Românească”, 1925.

37. Rosetti R. Radu. General, *Învățămintele din războiul în curs*, ediție îngrijită de Maria Georgescu și Andrei Pippidi, prefață de Andrei Pippidi, București, Editura Curtea Veche, 2003
38. Idem, *Mărturisiri. 1916-1919*, ediție, studiu introductiv și note de Maria Georgescu, București, Editura Litera, 2020.
39. Tomescu Mircea, *Memoriile unui ostaș*, ed. îngrijită de Jules Charpentier, București,, Editura Militară, 2023.
40. Tzigara-Samurcaș Alexandru, *Memorii*, vol. III, București Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, 1991.
41. Zimmermann Silvia Irina; Constantinescu Romanița, „*Cu iubire tandră, Elisabeta*” – „*Mereu al tău credincios, Carol*”: *corespondența perechii regale Carol I și Elisabeta*”, ediție îngrijită, trad. din germană și note Silvia Irina Zimmermann și Romanița Constantinescu, (vol.I – 1869-1888), București, Editura Humanitas, 2020.
42. Eadem, „*Cu iubire tandră, Elisabeta*” – „*Mereu al tău credincios, Carol*”: *corespondența perechii regale Carol I și Elisabeta*”, ediție îngrijită, trad. din germană și note Silvia Irina Zimmermann și Romanița Constantinescu, (vol. II – 1889-1913), București, Editura Humanitas, 2021.

IV. Lucrări generale

1. *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire*, vol. I, II, București, Editura Basilica, 2018.
2. Agrigoroaei Ion, *Opinie publică și stare de spirit în vremea Războiului de Întregire și a Marii Uniri*, prefață Ioan Scurtu, Iași, Editura TipoMoldova, 2017.
3. Alimăneșianu Pia, *Însemnări din timpul ocupației germane (1916-1918)*, prefață de Dinu Zamfirescu, ediția a II-a revăzută, București, Editura Corint Books, 2017.
4. Atanasiu Victor (coord.), *România în anii Primului Război Mondial*, vol.I, București, Editura Militară, 1987.
5. Athanasiu Ioan, *Războiul și alimentația*, București, Editura Imprimeriilor „Independența”, 1916.
6. Bacalbașa Constantin, *Bucurescii de altădată*, vol.IV: 1910-1918, București, Editura Albatros, 2007.
7. Idem, *Capitala sub ocupația dușmanului: 1916-1918*, ediție îngrijită de I. Oprișan, București, Editura Saeculum I.O., 2018.
8. Barzan I.D., *Probleme născute după război: economice – financiare – sociale*, prefață I. Missir, București, Editura „Cartea românească”, 1921.
9. Bârlea Eugenia, *Perspectiva lumii rurale asupra Primului Război Mondial*, Cluj-Napoca, Editura Agonaut, 2004. Revista „*Biserica Ortodoxă Română*”, Revistă periodică ecleziastică a Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Nr.12, Martie 1915, anul XXXVIII, București, Tipografia Cărilor Bisericești.
10. Băileanu Gheorghe, Casa Kogălniceanu. Istoricul unui monument național, în „*Revista Muzeelor*”, nr.1, Iași, 1969.
11. Bărbulescu Mihai, Deletant Dennis, Hitchins Keith, Papacostea Șerban, Teodor Pompiliu, *Istoria României*, București, Editura Enciclopedică, 1998.
12. Berciu-Drăghicescu Adina (coord.), *Eroinele României Mari – Destine din linia întâi*, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2018.

13. Berindei Dan, *Constituirea României Moderne*, București, Editura Enciclopedică, 2009.
14. Brendon Vyvyen, *Primul Război Mondial: 1915-1918*, trad. Daniela Mișcov, București, Editura ALL, 2006.
15. Brusanowski Paul Lucian, *Stat și Biserică în Vechea Românie între 1821-1925*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2010.
16. Boia Lucian, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, Editura Humanitas, 2010.
17. Idem, *Primul Război Mondial: Controverse, paradoxuri, reinterpretări*, București, Editura Humanitas, 2014.
18. Boldur Alexandru, *Unirea: analiza psihologică a evenimentelor*, Chișinău, Editura Tipografiei „Dreptatea”, 1928.
19. Bolovan Ioan, *Primul Război Mondial și realitățile demografice din Transilvania: familie, moralitate și raporturi de gen*, prefață de prof.univ.dr. Liviu Maior, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2015.
20. Buhman Eugeniu Arthur, *Patru decenii în serviciul Casei Regale a României*, prefață Florin Constantiniu, editor Cristian Scarlat, București, Editura Sigma, 2006.
21. Bulei Ion, *Arcul așteptării 1914, 1915, 1916*, București, Editura Eminescu, 1981.
22. Idem, *O istorie a românilor*, București, Editura Meronia, 2006.
23. Idem, *Un război în cenușa imperiilor*, București, Editura Cadmos, 2010.
24. Idem, *Românii în secolele XIX-XX. Europenizarea*, București, Editura Litera, 2011.
25. Idem, *Un Hohenzollern în România: Carol I*, București, Editura Meteor Press, 2018.
26. Calianu Eugen, *Decorații românești de la Cuza-Vodă la Regele Mihai*, București, Editura Eminescu, 2006.
27. Cantacuzino, Sabina, *Din viața familiei I.C. Brătianu, 1821-1891*, București, Editura Universul, 1933.
28. Ciachir Nicolae, *Marile Puteri și România, (1859-1947)*, București, Editura Albatros, 1996.
29. Ciocioi Gheorghiță, *Ghidul mănăstirilor din România*, ediția a IV-a revizuită, București, Editura Sophia, 2016.
30. Ciupală Alin (coord.), Căpița Carol, Gudín Cristina, *Istoria Femeii din România în documente (1866-1918)*, București, Editura Universității din București, 2008.
31. Ciupală Alin, *Bătălia lor: Femeile din România în Primul Război Mondial*, București, Editura Polirom, 2017.
32. Idem, *România în timpul Primului Război Mondial: aliați, adversari și propagandă: o istorie în imagini / România during World War I: allies, opponents and propaganda: an illustrated history*, București, Monitorul Oficial R.A., 2018.
33. Cîrmacea Gabriela, *Primul Război Mondial între realitate și ficțiune*, București, Editura DPH-Didactica Publishing House, 2018.
34. Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, București, Editura Univers enciclopedic, 2011.
35. Cristescu Ioan (editor), *Eroinele României Mari – Destinele din linia întâi*, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2008.
36. Colpoș Petrică-Răzvan, *Vlădica Teodosie Athanasie al Romanului (1912-1923). Viața și înfăptuirile sale*, Universitatea Babeș-Bolyai, 2016, (teză de doctorat).
37. Cotan Constantin Claudiu, *Biserica Ortodoxă Română în timpul Primului Război Mondial*, București, Editura Basilica, 2008.
38. Damean Mihaela, *Personalitatea omului politic Dimitrie A. Sturdza*, Târgoviște, Editura

Cetatea de Scaun, 2013.

39. Djuvara Mircea, *Războiul românesc de eliberare și întregire națională*, prefață de Emile Boutroux, trad., st.introd. și note de Ioan Vlad, București, Editura Militară, 2022.
40. Gane Constantin, *P.P.Carp și locul său în istoria politică a țării*, vol.II, București, Editura Ziarului „Universul”, 1936.
41. Georgescu Vlad, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, ediția a IV-a și notă asupra ediției de Stelian Neagoe, București, Editura Humanitas, 1995.
42. Gogeanu Paul, *Dunărea în relațiile internaționale*, București, Editura Politică.
43. Giurescu C. Constantin, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Ferdinand*, București, Editura Humanitas, 2000.
44. Ichim Aurica; Iftimi Sorin, *Familia Regală la Iași, (The Royal Family in Jassy)*, ediția a II-a româno-engleză, București, Editura DAR DEVELOPMENT PUBLISHING, 2017.
45. Iordache Anastasie, *Ion I.C. Brătianu*, București, Editura Albatros, 1994.
46. Idem, *Criza politică din România și războaiele balcanice (1911-1913)*, București, Editura Paideia, 1998.
47. Idem, *Reorientarea politică a României și neutralitatea armată (1914-1916)*, București, Editura Paideia, 1998.
48. Iorga Nicolae, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, vol. 1,2, București, Editura Saeculum I.O., 2012.
49. Idem, *Oameni cari au fost*, București, Editura Militară, 1975.
50. Isar Nicolae, *Istoria modernă a românilor, 1774/1784-1918*, București, Editura Universitară, 2006.
51. Idem, *Relațiile stat-biserică în România modernă (1821-1914). Sintează și culegere de texte*, București, Editura Fundației România de Măine, 2007.
52. Kirîțescu Constantin, *Istoria războiului pentru reîntregirea României, 1916-1919*, ediția a II-a, vol.1, prefață Mircea N. Popa, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
53. Idem, *Istoria războiului pentru reîntregirea României, 1916-1919*, ediția a II-a, vol.2, prefață Mircea N. Popa, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
54. Leb Ioan Vasile, *Biserică și implicare: studii privind istoria Bisericii Ortodoxe Române*, prefață Mircea Pretan, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2000.
55. Mamina Ion; Bulei Ion, *Guverne și guvernanți (1886-1916)*, București, Editura Silex, 1994.
56. Mamina Ion, *Monarhia constituțională în România. Enciclopedie politică. 1866-1938*, București, Editura Enciclopedică, 2000.
57. Idem, *Regalitatea în România 1866-1947: Instituția monarhică. Familia Regală. Domeniile. Contribuții la dezvoltarea instituțiilor culturale. Monumentele de for public, Cronologie*, București, Editura Compania, 2004.
58. Idem, *Consilii de Coroană*, București, Editura Enciclopedică, 2015.
59. Mandache Diana, *Regina Maria a României. Capitole târzii din viața mea. Memorii redescoperite*, traducere de Valentin Mandache, cuvânt înainte de Dominic Lieven, București, Editura Alfa, 2007.
60. Mitu Narcisa Maria, *Domeniile Coroanei Regale, 1884-1948*, Craiova, Editura Aius, 2011.
61. Moghior Neculai; Dănilă Ion; Moise Leonida, *Ferdinand I. Cuvânt pentru întregirea neamului românesc*, București, Editura Metropol, 1994.
62. Moisuc Viorica, *Tezaurul României la Moscova. Documente (1916-1917)*, selectate, adnotate și comentate de Viorica Moisuc, Ion Calafeteanu, Constantin Botoran, coordonare și

studiu introductiv, București, Editura GLOBUS, 1993.

63. Idem, *Românii și politica externă rusească. Un secol din istoria Tezaurului românesc „păstrat” la Moscova*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2013.

64. Moșneanu Cristian, *Regina Maria*, București, Editura Librex Publishing, 2018.

65. Mușat Mircea, Ardeleanu Ion, *România după Marea Unire: 1918-1933*, vol.2, partea 1, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.

66. Neagoe, Stelian, *Istoria guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1995*, Editura Machiavelli, București, 1995.

67. Idem, *Alexandru Marghiloman. Discursuri Parlamentare, 1895-1920*, vol.1-2, București, Editura Machiavelli, 2004.

68. Nedelea Marin, *Prim-miniștrii României Mari: ideile politice*, București, Editura Viața Românească, 1991.

69. Negoită Cătălin, Zanfîr Ilie (coord.), *Presa Primului Război Mondial*, București, Editura Tritonic, 2015.

70. Negru Anemari Monica, *Din Istoria Societății Ortodoxe Naționale A Femeilor Române*, editor Anemari Monica Negru, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2016.

71. Nicolescu Gheorghe; Dodrescu Gheorghe, Nicolescu Andrei, *Preoți în lupta pentru făurirea României Mari 1916-1919*, vol.1-3, București, Editura Basilica, 2018.

72. Nuțu Constantin, *România în anii neutralității (1914-1916)*, București, Editura Științifică, 1972.

73. Otu Petre, *Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda*, București, Editura Militară, 2005.

74. Idem, *România în Primul Război Mondial. Neutralitatea. 1914-1916*, București, Editura Litera, 2017.

75. Idem, *România în Primul Război Mondial*, București, Editura Litera, 2019.

76. Oroveanu Mihai, *România modernă, Documente Fotografice, 1859-1949*, București, Editura NOI Media Print, 2017.

77. Pascu Vasile, *Istoria modernă a românilor (1821-1918)*, București, Editura „Clio Nova”, 1996.

78. Păcurariu Mircea, preot, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române. Compendiu*, ediția a II-a, revăzută și întregită, Sibiu, Editura Andreiana, 2007.

79. Idem, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol.III, Iași, Editura Trinitas, 2008.

80. Pentelescu Aurel; Preda Gavriil, *Mitropolitul Pimen Georgescu. Viața și înfăptuirile sale (1853-1934)*, Ploiești, Editura Printeuro, 2003.

81. Idem, *Mitropolitul Pimen Georgescu (1853-1934) și Marea Unire din anul 1918*, București, Editura Militară, 2019.

82. Pippidi Andrei, *România Regilor*, București, Editura Litera, 1994.

83. Ponea Ghenadie, protos dr., *Biserica Ortodoxă în Țara Românească. 1821-1859*, București, Editura Andreas Print, 2011.

84. Popa Mircea N., *Primul Război Mondial: 1914-1918*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.

85. Popescu Grigore N., *Preoțimea română și întregirea neamului*, vol.1, București, Tipografia Vremea, 1940.

86. Porcescu Scarlat, preot, *Episcopia Romanului*, ediția a II-a, îngrijită și prefată de P.S. Ioachim Băcăoanul, tipărită cu binecuvântarea lui P.S. Eftimie Luca, episcopul Romanului, Roman, Editura Filocalia, 2008.

87. Preda Dumitru, Serviciul sanitar al armatei române și relațiile sale cu Misiunea Militară Franceză, în „*Revista sanitară militară*” - („*Revista de medicină militară*”), nr.3, București, 1989.
88. Preda Dumitru (coord.), *În apărarea României Mari. Campania Armatei Române din 1918-1919*, București, Editura Enciclopedică, 1994.
89. Rad Ilie (coord.); Abrudan Mircea-Gheorghe; Târgoștean Carmen; Alic Daniel, *Tradiții ale presei religioase din România*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2017.
90. Remond Rene, *Religie și societate în Europa. Secularizarea în secolele al XIX-lea și XX, 1780-2000*, traducere de Giuliano Sfichi, Iași, Editura Polirom, 2003.
91. Scarlat Porcescu, Contribuții aduse de slujitorii bisericești din Arhiepiscopia Iașilor în anii 1916-1918 pentru făurirea statului național român, în „*Mitropolia Moldovei și Sucevei*”, LVI, nr. 9-12, 1978.
92. Scurtu Costin, Studii privind serviciul sanitar militar în perioada 1900-1916, în *Revista Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța*, „*Analele Dobrogei*”, seria nouă, VII, Constanța, 2002.
93. Scurtu Ioan, *Monarhia în România (1866-1947)*, București, Editura Danubius, 1991.
94. Idem, *Istoria Românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, Vol.I - Carol I, București, Editura Enciclopedică, 2001
95. Idem, *Istoria Românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, vol.II- *Ferdinand I*, București, Editura Enciclopedică, 2001.
96. Stan Apostol, *Ion C. Brătianu și liberalismul român*, București, Editura Globus, 1993.
97. Stan Mihai Iulian, *Ortodoxia românească și înfăptuirea Marii Uniri*, Târgoviște, Editura Arhiepiscopiei Târgoviște, 2018.
98. Stănescu Eugen; Stănescu Iulia; Gavriil Preda, *România Mare, Puterea politică*, Ploiești, Editura KARTA-GRAPHIC, 2010.
99. Ștefănescu Ștefan, *Istoria militară a poporului român*, vol.5, București, Editura Militară, 1988.
100. Stoica Leontin, Reorganizarea Serviciului Medical, sub îndrumarea Misiunii Militare franceze, în „*Cohorta*”, *Revistă de Istorie Militară*, nr.1-2, Chișinău, 2010.
101. Tudorancea Radu, *Frontul de acasă: Propagandă, atitudini și curente de opinie în România Primului Război Mondial*, București, Editura Eikon, 2015.
102. Țuțui Gheorghe; Popa Mircea, *Hohenzollernii în România*, București, Editura Politică, 1962.
103. Voicu Marian, *Tezaurul României de la Moscova. Inventarul unei istorii de o sută de ani*, București, Editura Humanitas, 2016.

V. Lucrări speciale:

1. Andone Mihai, Andrei Victor (coord.), *Istoria orașului Roman, 1392-1992*, Roman, (f.ed.), 1992.
2. Balș Gheorghe, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacul al XVI-lea: 1527-1582*, București, Editura Cultura Națională, 1928.
3. Idem, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, vol.3, București, Institutul de Arte Grafice „E. Marvan”, 1933.
4. Balș Ștefan; Nicolescu Corina, *Mănăstirea Neamț*, București, Editura Tehnică, 1958.

5. Brătescu Liviu; Ciubotaru Ștefania (coord.), *Monarhia în România – o evaluare. Politică, memorie și patrimoniu*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2012.
6. Bulei Ion, *Viața în vremea lui Carol I*, București, Editura Tritonic, 2005.
7. Idem, *Un Hohenzollern în România: Carol I*, București, Editura Meteor Press, 2018.
8. Cicoare Traian, *Oameni, fapte și comori spirituale din ținutul Neamț*, note Constantin Bostan, prefață Leonard Rotaru, Piatra-Neamț, Editura Acțiunea, 2012.
9. Ciobanu Gheorghe A.M., Stețcu Nicolae Gr., *Pagini din istoria Liceului „Roman-Vodă” din Roman: 1872-1972*, Roman, S.N., 1972.
10. Ciobanu Gheorghe A.M., *Portrete printre rame*, ediție Emilia Țuțuianu-Dospinescu, Dorin Dospinescu, Roman, Editura Mușatină, 2012.
11. Ciolan Macarie, *Mănăstirea Secu*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1986.
12. Ciucanu Eustochia, monahia, *Mănăstirea Agapia*, Iași, Editura Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1989.
13. Clain Daniel, *Din trecutul mișcărilor pentru Unirea românilor*, Piatra-Neamț, Editura Tipografiei Județului Neamț, 1929.
14. Constantinescu Dumitru, Grigorescu Aurelian, Grigorescu Valentin, Miron Sorin, *Din trecutul istoric al spitalului din Tg.Neamț și a ospiciului de alienați din Mănăstirea Neamț*, (f.ed.), 1972.
15. Cosma C. Nicolae, *Istoria vieții bisericești a orașului Târgu-Neamț*, Sbiu, 1977. [teză de licență].
16. Cotoros Ștefan, *Târgu-Neamț, trecător prin secole*, Piatra-Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2019.
17. Cozarescu Epifanie, *Bolnița mănăstirii Precista din Roman, precursora a spitalului actual*, (material dactilografiat).
18. Cozarescu Epifanie, Clocotici Octav, *Istoricul Spitalului Municipal „Precista Mare” din Roman până la bicentinar (1998); Parțial și al vieții medico-farmaceutice românești*, Roman, Editura SC „Știință și tehnică” SA, 2001.
19. Erhan Vasile, *Mănăstiri și biserici din orașul Iași și împrejurimi*, Iași, Editura „Tehnopress”, 2003.
20. Fală Porfire, *Steagul (și alte conferințe)*, Mănăstirea Neamțu, Editura Sfintei Monastiri, 1925.
21. Florian Neculai, *Comuna Vânători-Neamț: file de monografie*, Piatra-Neamț, Editura C.M. Imago, 2016.
22. Giosanu Iosefina, stavrofora, *Duhovnicie – filantropie la Mănăstirea Văratec: tradiție, continuitate și înnoire*, București, Editura Paideia, 2015.
23. Grumuș Sorin, *Istoricul regimentului 14 Dorobanți „Roman” (1872-1944)*, referenți științifici Aurel Pentelescu, Dan Berindei, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2015.
24. Iorga Filip-Lucian, *Un cântec de lebedă. Vlăstare boierești în Primul Război Mondial*, prefață de Ștefan S. Gorovei, București, Editura Corint Books, 2016.
25. Isai Daniel; Moldovan Ionel, *Lupta Bisericii Ortodoxe din Moldova pentru Marea Unire. Rapoartele protopopiatelor și mănăstirilor din Mitropolia Moldovei și Sucevei (1916-1918)*, Iași, Editura Doxologia, 2018.
26. Ivan Ioan, diacon; Porcescu Scarlat, preot, *Mănăstirea Neamț*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1981.

27. Luca Gavril, *Târgu Neamț. Monografie*, editor Gheorghe Dumitroaia, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2008.
28. Luchian Constantin, *Locuri, oameni și școli de pe plaiuri nemțene (fost județul Neamț) – călăuză pentru iubitorii de drumeție – Date monografice culese cu contribuția învățătorilor din județul Neamț, până în anul 1935*, Piatra-Neamț, (f.ed.), 1995.
29. Mărghită Liviu, Mitrea Ioan, *Membrii Academiei Române din județul Neamț*, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2009.
30. Meletie Mitrofor, *Istoria Sfintei Monastiri Neamțu în timpul Marelui Război 1916- 1918*, Tipografia Mănăstirii Neamțu, 1927.
31. Mihai Daniela; Todireanu Anca Beatrice, *Regina și frontul = The queen and the front*, editor Ioan Cristescu, coord.albun Danieala Mihai, Anca Beatrice Todireanu, trad.lb.engl. Gabriela Ularu, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2017.
32. Moisei-Moga, Elena, Dabija Petru, *Monografia comunei Moldoveni*, Piatra-Neamț, Editura Acțiunea, 2009.
33. Moraru Gabriel; Onofrei Traian, *Orașul Târgu-Neamț și împrejurimile*, Bacău, Editura „Egal” 1998.
34. Nicola Dorin-Ciprian; Radu Gheorghe, *Urbea Piatra în oglinda vremii: 1395-1950*, prefață Ioan Scurtu, Piatra-Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2017.
35. Nicola Dorin-Ciprian, *Primul război mondial în colecțiile Complexului Muzeal Județean Neamț*, Mihaela-Cristina Verzea (editor), Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2018.
36. Nicuță Meletie, mitrofor, *Istoria Sfintei Monastiri Neamțu în timpul Marelui Război 1916-1918*, Tipografia Mănăstirii Neamțu, 1927.
37. Pangati Constantin, *Oameni politici și de stat din Județul Neamț (1864-2003)*, prefață Nicolae P. Leonăchescu, Bacău, Editura Babel, 2004.
38. Petrescu Stelian, *Odoarele dela Neamțu și Secu. Cu 2 planșe în fotogravură și 108 autolipii pe aramă după fotografii originale*, București, Atelierele Socec & C.O., 1911. (anticariat).
39. Porcescu Scarlat, preot, *Episcopia Romanului*, ediția a II-a, Roman, Editura Filocalia, 2008.
40. Radu Gheorghe, *Contribuții la istoria județului Neamț*, vol.1, prefață Liviu Boar, Piatra-Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2008.
41. Idem, *Contribuții la istoria județului Neamț*, vol.2, prefață Ioan Scurtu, Piatra-Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2008.
42. Idem, *Marea Unire și județul Neamț: 95 de ani de la făurirea statului național unitar român*, Piatra-Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2013.
43. Idem, *Ținutul și județul Neamț de altădată: o antologie istorică*, ediție Viorel Nicolau, Piatra-Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2016.
44. Idem, *Istorie și spiritualitate în județul Neamț, Piatra Neamț*, Editura Sensul, 2023.
45. Romalo Grigore, *Carnete de război (1916-1917)*, traducere din lb.franceză de Lia Decei, București, Editura Corint Books, 2017.
46. Romașcanu G. Mihail, *Tezaurul român de la Moscova*, București, Editura Globus, 1934.
47. Idem, *Tezaurul român de la Moscova*, prefață de Apostol Stan, București, Editura Saeculum I.O., 2000.
48. Sauciuc Benedict, arhimandrit, *Mănăstirea Neamț, vatră de spiritualitate și cultură românească*, vol.I, Iași, Editura Doxologia, 2017.

49. Ștefănescu Melchisedec, episcop, *Chronica Romanului și a Episcopiei de Roman*, ediție îngrijită de prof. univ. Dr. Tudor Ghideanu, Roman, Editura Mușatinia, 2008.
50. Șurubaru Mihai, *Aspecte ale istoriei orașului Piatra-Neamț în anii Primul Război Mondial: 1914-1919*, Piatra-Neamț, Editura Crigarux, 2010.
51. Idem, *Spitalele militare temporare din județul Neamț în anii Primului Război Mondial: 1914-1918*, Piatra-Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2011.
52. Suțu, Rudolf, *Iașii de odinioară*, vol.II, Ediția I, „Viață Românească”, Iași, 1928.
53. Idem, *Iașii de odinioară*, Editura Corint, București, 2015.
54. Tomșa Constantin, *Personalități ale culturii din județul Neamț*, Piatra-Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2014.
55. Ungureanu Evghenie, arhimandrit, Racliș Zenaida, arhimandrită, *Istoria Mănăstirii Varate culeasă de arhim. Evghenie Ungureanu și arhim. Zenaida Racliș, în anul 1932*, Vânători-Neamț, Tipografia Sfintei Monastiri Neamțu, 1932.
56. Udrișteanu Dionisie I., arhimandrit, *Seminarul Monahal Neamțu: Contribuții la o istorie a școalelor călugărești*, prefață Mihai Vizitiu, note, Mircea Motrici, Suceava, Editura Mușatinii, 2005.
57. Ungureanu-Racoviță A. Fănică, *Mănăstirea Horaița (Le Monastère Horaitsa, The Monastery of Horaitsa)*, Iași, Editura ALFA, 2008.
58. Verzea Mihaela Cristina, Dumitrașcu Nicolae, *Familia Regală a României: pagini de istorie din ținutul Neamțului*, trad. Ciprian Dorin Nicola, Piatra Neamț, Editura Constantin Matasă, 2015.
59. Vrâncanu Vasile, *Călător prin orașul Târgu-Neamț de altădată și de astăzi*,

VI. Resurse electronice

1. <https://www.cdep.ro>
2. <https://bibgtkneamt.ebibliophil.ro>
3. *Coroana României: Regele Carol I, Regele Ferdinand, Regina Maria, Regele Carol al II-lea, Regele Mihai*, [DVD, 2018].
4. *Preoți români. Jertfă și rugăciune pentru Unire*, documentar realizat de jurnalista Cristina Liberis, Trinitas București, [DVD, 2018].